

AB	Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer
Ink.	1996-01-04
Date	322-51-1996

Byggnadsminnesförklaring av gamla landstatshuset, kv Juristen 6(3-5), Domkyrkoförsamlingen, Härnösands kommun

Länsstyrelsen i Västernorrlands län förklarar med stöd av 3 kap 1§ och 7§ lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen m m att gamla landstatshuset, kv Juristen 6(3-5), Domkyrkoförsamlingen i Härnösands kommun, har övergått till att bli byggnadsminne enligt detta kapitel.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

1. Huvudbyggnaden med flyglar får inte rivas
2. Huvudbyggnaden och flyglarna får inte till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
3. I huvudbyggnadens inre får ingrepp inte göras i stomme, planlösning eller äldre fast inredning.
4. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras med traditionella byggnadsmaterial och färger på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det på situationsplanen med särskild linje markerade området får inte ytterligare bebyggas. Inom skyddsområdet får inte heller sådana åtgärder vidtas med mark och vegetation att karaktären förvanskas.
6. Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid med skyddsföreskrifterna.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Fastigheten förklarades 1992-12-03 i regeringsbeslut nr 5 för statligt byggnadsminne. Härvid fastställdes också de av riksantikvarieämbetet utarbetade skyddsföreskrifterna för byggnaden.

Enligt avtal mellan Staten och Vasakronan AB övergick fastigheten 1994-06-09 med full äganderätt till Vasakronan AB. Enligt 3 kap 1§ lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen skall ett statligt byggnadsminne som övergår till annan ägare än staten därmed utgöra ett byggnadsminne enligt denna lag. Länsstyrelsen skall enligt 3 kap 7§ samma lag i sådant fall utfärda förklaring om detta.

BESKRIVNING

Härnösand blev för andra gången residensstad 1778. Landshövdingeämbetet flyttades då från Sundsvall. För ändamålet planerades en nybyggnad av ett residens för landshövdingen. Detta stod färdigt 1791, en tvåvåningsbyggnad med mezzaninvåning uppförd i sten och puts vid Stora Torgets västra sida. Länsstyrelsen kunde flytta in i samma byggnad 1805 från ett provisorium på den östra sidan av samma torg. Här satt de kvar fram till 1863. Under tiden fram till detta år dryftade staden och staten om huruvida staten skulle lösa in den av Härnösand bekostade residensbyggnaden. Efter en uppgörelse 1861 påbörjades också en nybyggnation av ett nytt landstatshus söder om torget för länsstyrelsens räkning. Detta stod klart 1863 varpå styrelsen flyttade från landshövdingeresidenset. Trots byggnadens moderna anslag växte styrelsen ur lokalerna tämligen omgående. Ett nytt landstatshus projekterades vid Nybrogatan och uppfördes 1908-1910 efter ritningar av arkitekten Aron Johansson. På denna tomt hade tidigare det sk folkskoleseminariet haft sina lokaler 1874-1907, vilket förklarar Seminariegatans namn. Eftersom den nya seminariebyggnaden vid Kastellgatan inte togs i bruk förrän höstterminen 1907 var byggnationen av det nya landstatshuset knappast igång före 1908.

Arkitekten Aron Johanssons (1860-1936) karriär var ovanlig. Född torparson i Ryssby i Kronobergslän besatt han en ovanlig talang, som tidigt uppmärksammades, och mecenater bekostade hans utbildning vid Chalmerska Slöjdskolan i Göteborg och konstakademien i Stockholm. Under studietiden var han fö verksam vid Kasper Salins och I G Clasons arkitektkontor. Tillsammans med generationskamraten Ferdinand Boberg erhöll han 1884 den kungliga medaljen och resestipendier. Samma år anställdes han utom stat på Överintendentämbetet, från 1918 Byggnadsstyrelsen. Under åren 1892-1906 var han chefsarkitekt för riksdags- och riksbanksbyggnaderna i Stockholm. Johansson ritade flera bankbyggnader, bl a Gävle stads sparbank 1901 och riksbanksbyggnaderna i Karlstad, Örebro och Kalmar. Det senare, som stod klar 1902, i mycket påminnande om landstatshuset i Härnösand.

Fastigheten, som består av huvudbyggnad och två flygelbyggnader, är i tre väderstreck avgränsad av gator - Nybrogatan i söder, Brunnshusgatan i väster och Pumpbacksgatan i norr - samt i öster gränsande till annan tomt där fd landsarkivet, numera Arkivhuset situerar. Kvartersmarken sluttar betydligt mot väster, varför den västra flygelbyggnaden har uppförts med souterrängvåning. Tomten har parkkaraktär med grusade gångar, mindre planteringar och gräsytor.

Huvudbyggnaden är uppförd i 2 höga våningar, hög, delvis inredd vindsvåning, samt källare. Källarvåningen med sin höga sockel består av huggen granit, varpå troligen en stomme av tegel murats och utvändigt slätputsats och målats i rödtonat gult, samt däröver ett valmat tak belagt med koppar i skivor med traditionell parallell ståndfals. Mot norr är dock taket belagt med gråmålad, galvad plåt. Taket är mot öster och väster genombrutet av en barockinspirerad, svängd takkupa. Runt om huset löper en kraftigt artikulerad takfot.

De nationalromantiska dragen i byggnaden går igen framför allt i formen, då byggnaden uppförts som vasatidens slott med en kringbyggd, slutna gård, och i de höga korspostfönstren med fyra lufter utformade med flerspröjsade små glasrutor. Till detta måste dessutom räknas det sig centralt över den södra delen mot Nybrogatan resande takryttaren av den typ, som under 1700- och 1800-talen var vanliga på framför allt rådhus.

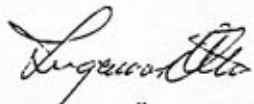
Huvudfasaden mot söder domineras av symmetri och en ornamentik som minner både om jugend, nationalromantik och barock. På ömse sidor om huvudingångens ekparti "hänger" bladverk från takfoten ned till källarvåningens granit. Över entrén sitter en kartusch i natursten med inskriptionen "Uppfördes för länsstyrelsen 1908-1910". Högt över samma entré i ett stort gavelfält, som bryter takfoten och utformat som en segmentbåge, har ett stort broskverk placerats med stads- och länsvapnet flankerat av kungaporträtten av Oscar II och Gustav V.

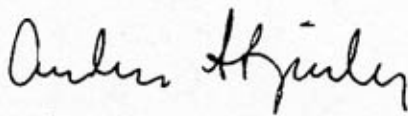
Interiören har en central trapphall mot Nybrogatan i 2 plan med paradtrappa i kalksten, vars hörnstolpar också utformats i kalksten. De har snarast jugendprägel med kolonnskäft, vars avslut ser olika ut, men i övre våningen i form av en stor kula. Här finns också ett vackert smidesräcke med strikt jugendform, men också mer barocka drag. Överliggaren är utförd i ek. Golvet i hallen belagt med kakel ca 150x150 mm - grå basyta och blåroda hörn. Fristående kopplade doriska kolonner, samt lisener utan kapital på vägg, finns i BV målade i kolmårdsmarmorimitation. Samma målningsutförande finns i ÖV, men nu på kolonner med joniska kapital. Över hallen finns ett tak med stor spännvidd och konkav takfot och dekor. Sessionssalen i ÖV mot Nybrogatan har ett parkettgolv i ett något ovanligt ruttmönster, högt välvat stucktak i vitt med hörnornament i form av kartuscher med länsvapnet och stadsvapnen för Sundsvall, Härnösand och Örnsköldsvik omslutna av växtkvistar av olika arter, en är med säkerhet ek. På kortändarna mot öster och väster finns pardörrar symmetriskt placerade med fält över dörrarna ända upp mot taket där mittpunkten utgörs av en cirkel omgärdad av broskverk. Cirkeln utgörs av ett mässingsgaller där stadsvapnets tre kronor återfinns. Möjligen döljer gallret ventilationkanaler. På salens vita väggar sitter done-rad konst från Nationalmuseum.

Den västra flygeln är uppförd 1928 i 2 våningar, inredd vind samt souterrängvåning efter ritningar av Aron Johansson. Stommen i tegel är utvändigt i souterrängvåningen rustikputsad och målad grå, däröver slätputsad och målad i likartad rödtonat gult, samt ett valmat sadeltak belagt med falsad koppar. Den östra flygeln uppförd 1935-38 efter ritningar av dåvarande länsarkitekten med samma exteriörutformning som den föregående, dock utan souterrängvåning.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Ingemar Öhrn jämte ledamöterna Ingvar Byström, Arne Englund, Ivan Enström, Sigge Godin, Anders Kempe, Kerstin Kristiansson, Elisabeth Lassen, Åsa Möller, Elvy Söderström, Sten-Olof Öberg, Anders Östrand, samt suppleanterna Hjördis Höglund, Jan Sjödin och Göran Sydhage.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Leif Byman, länsantikvarie Inger Liliequist, samt antikvarie Anders Stjernberg, föredragande.


Ingemar Öhrn


Anders Stjernberg

Kopia till:

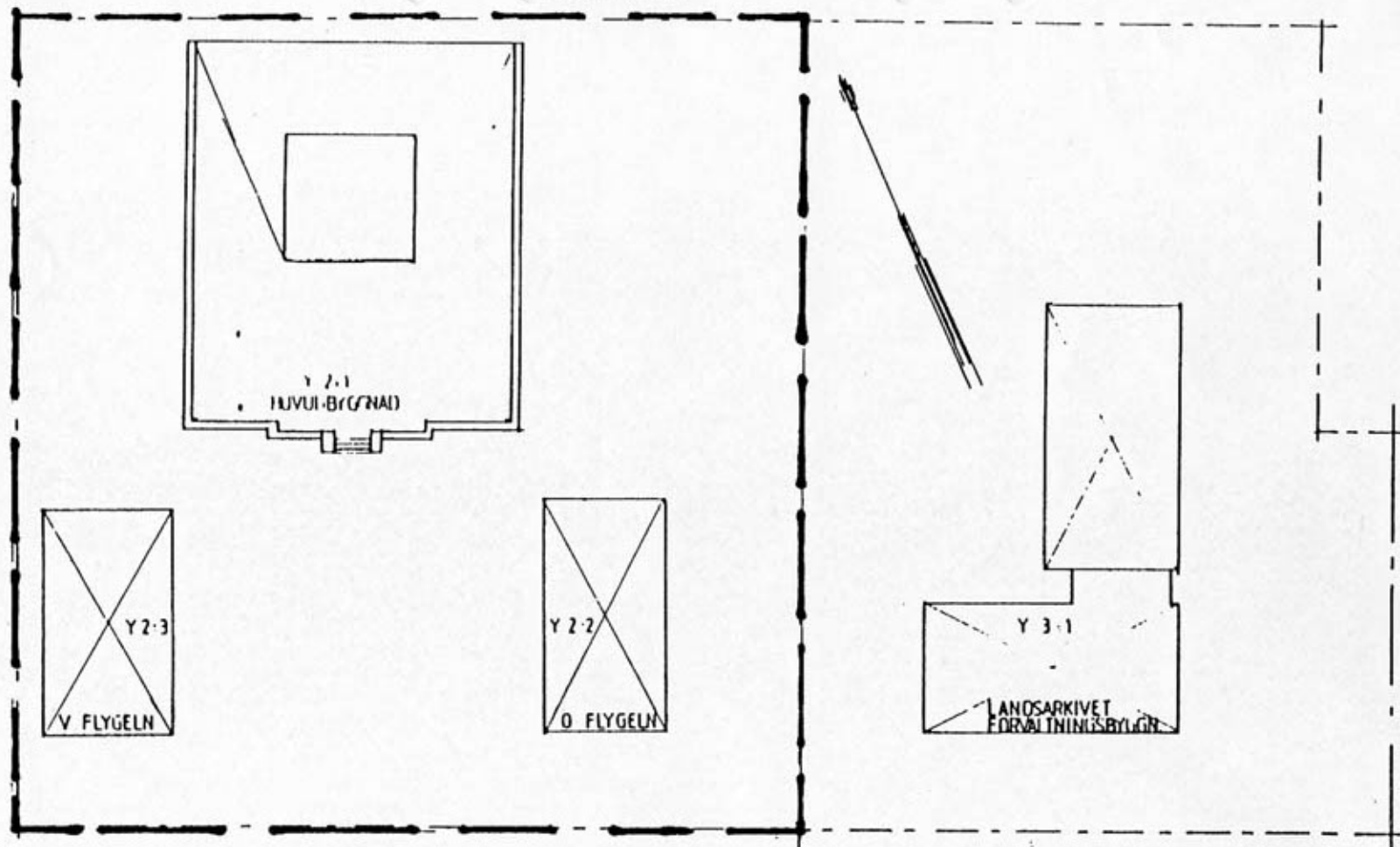
Vasakronan AB, Region Nord, Storgatan 29, 852 30 Sundsvall
Riksantikvarieämbetet, kulturmiljöavdelningen
Länsmuseet-Västernorrland
Byggnadsnämnden, Härnösands kommun
PE
RäE, jur sek

För åtgärder enligt 3 kap 8§ kulturminneslagen

Inskrivningsmyndigheten vid Sundsvalls tingsrätt, Box 467, 851 06 Sundsvall
Överlantmätarmyndigheten i Västernorrlands län, Box 154, 871 23 Härnösand

BRUNSGÅSGATAN

PUMPBÄCKSGATAN



NYBROGATAN

B116

BYGGNADSSTYRELSEN
BYGGNADSFÖRVALTNINGEN UMEÅ
RITAD SCHWEDT | GRANSAD

NOG	ANT.	FÖRÄNDRINGEN AVSEER	BEH.
HÄRNÖSAND KV JURISTEN NR 6 GAMLA LANDSSTATSHUSET del C			
SITUATIONSPLAN			
1:400			